

UZAY VE KELİMELER

Ayşe İlker

- “Kelimelere bakabilirim sadece. Ad ya da fiil olduklarını anlayabilirim. Eklerini görebilirim. Nasıl türemiş oldukları hakkında fikir yürütebilirim. Anlamalarını aşağı yukarı bilebilirim.” dedi. “Işığı, hızını, ışık hızı ve zamandan ortaya çıkan kuramları, uzay zamanını, ışık kırılmasıyla ortaya çıkan sonuçları; sonsuz sayıda sınırla sonuçlanacak hesaplamaları, çarpımları, bölmeleri bilemem ki!” diye de ekledi ardından. Dikkatle yüzüne bakan delikanlı, alanında yıllarca emek vermiş, çalışmış, eserler üretmiş bir sosyal bilimcinin yüzünde, “Şunları şunları bilemem...” derken saf bir yalınlık ve gözlerinde merak sızıntılarını gördü. Biraz daha anlatabilir, kapalı alanları açabilir ve ışık hızının zamansal yanılmaları ortaya çıkardığını somutlaştırmaya çalışabilirdi. Denemek gerekirdi. Tam başlamak üzereyken konuştu sosyal bilimci, yüzünü delikanlıya döndürerek: “Kelimelerin ışıltılarını görebilirim. Elmas, ışıltılı bir kelime değildir mesela. Kıymetli bir taş; evet, kabul ediyorum ama kelimedeki ışıltı yok. Yıldız ve ayda söylerken bile bir ışık var, fark ediyor musun? Işıltıları, senin düşünce ve cümlelerinden eksik etmediğin ışık hızıyla yarışabilir. Işık hızıyla yarışabilecek başka bir şey de sözlerin bize çarptığı andır. Beynimizin ne kadar sürede işlem yaptığını sen bulabilirsin ama ben bize ulaşan kelimelerin anlam alanlarını, duygu yükünü, düşünce derinliklerini izah edebilirim sana. Belki de ışık hızından daha hızlıdır kelimelerin sesle beynimize ulaştığı hız, ne dersin?” Delikanlı, kendisine yöneltilen bu soruya yorumlayıcı bir cevap vermesi gerektiğini anladı; başını kaldırıp gözlerini ondan hiç ayırmadan “Doğru söylüyorsunuz efendim, çok haklısınız. Kelimeler de bir dudaktan döküldükten sonra birkaç saniye içinde çarpar işitme ve anlama

sinirlerine. Işık hızıyla yarışabilirler mi onu düşünmek gerek. Fizikçilerin söyledikleri şu: Bütün cisimlerin uzaydaki ve zamandaki bileşke hızı, her zaman tam olarak ışık hızına eşittir. Uzay, zaman ve uzay zamanı konularında çok mesafe alındı. Zaten mesafe kavramı da çok önemli biliyorsunuz. Uzayda ışık hızıyla hareket etmek, zamandaki hareketi sıfırlıyor. Bir de ışığın, onu taşıyacak ortama ihtiyacı var!” Sosyal bilimci, delikanlının gözlerindeki parıltılara bakarak zihninde şimşek gibi çakan cümleleri art arda sıralayıverdi: “Ne kadar güzel söyledin! Işık, nasıl kendisini taşıyacak ortama ihtiyaç duyuyorsa, kelimeler de kendilerini taşıyacak ortama ihtiyaç duyarlar biliyor musun? Aramızdaki hava olmasa...” Elini delikanlıkla kendisi arasında görünmez bir buluta yönlendirme yapar gibi ileri geri salladı sosyal bilimci ve kaldığı yerden devam etti: “... sesler dağılmaz ikimizin arasında, kulaklarımıza ulaşmaz hiçbir şey. İşte bu, kelimelerin taşındığı ortam olmalı, değil mi? Delikanlı şaşırıldı; ışığın taşındığı ortamdan kelimenin taşındığı ortama nasıl gelivermişlerdi? Evet, olabilirdi, kelimeler sadece kâğıtta yazılanlar değildi; konuşulanların, sesin, hecelerin de hızları olmalıydı; ama yazılmış kelimelerin taşınma ortamı beyinden başka neresi olabilirdi? Yüzüne belli belirsiz şüphe gölgeleri dağılmıştı. Sosyal bilimci, ondaki bu duraksamayı fark etmişti; ama konuşan delikanlı oldu: “Efendim, evet sesin taşındığı ortam aramızdaki bu havadır veya atmosfer diyelim. Peki, yazdıklarımızın taşındığı ortam beynimiz değil midir sizce?” Sosyal bilimci, genç adamdaki bu derin merakı bir kez daha takdir etti içinden; aklına gelen eşleştirmeyi yapmaktan, düşüncesinin yersiz veya mantıksız olabileceği endişesinden alıkoymadı kendisini ve “Kelimelerin yazıyla veya yazı olmadan taşındığı ortam beynimizse, o zaman sözlerin uzayı da beynimizdir, öyle değil mi?” dedi pekiştirmek istercesine. Delikanlı, bir yeryüzünü bir de insan beynini iki küre olarak canlandırdı zihninde. İkisi için de farklı fizik kanunları geçerliydi ama kelimelerin duygu ve düşünce yükleri fiziğin içine nasıl yerleştirilebilirdi, onlarda da uzaydaki gibi kütle çekimi olabilir miydi? Kelimeler, kendi anlam yüklerini kendileri mi belirliyordu; yoksa tesadüfen mi oluşuyordu her şey? Daha fazla düşünceye dalmak istemedi, konuşma sırası kendisindeydi: “Evet efendim, beynimiz de sözlerin uzayı sayılmalıdır. Milyonlarca yıldız, gökyüzünde nasıl dolaşıyorsa binlerce kelime de insan beyninde öyle dolaşıyor olmalı...” Sosyal bilimci kelimelerin yapısı, anlamı, ad veya fiil olmasıyla ilgili bilgilerin bu genç adama yetmeyeceğini, ikili konuşmalarından sonra daha iyi anladı ve önceki konuşmalarında onun sözünü ettiği zaman bükülmesini hatırlayarak: “İnsanın da hiç yaşlanmayan kelimeleri vardır biliyor musun? Yüzlerce yıldan beri kullanılırlar ama ne bir kırışıklık, ne bir eğilip

---

bükülme ne de bozulma görürsün onlarda. Türkçedeki *gerçek, edgü, var* ve *yok* kelimeleri böyledir mesela. Zaman eğip bükememiştir onları. Sanki zaman oku bu kelimelerin lehine çalışmıştır.” Delikanlı: “Evet, hatırlıyorum efendim, zaman okunu da konuşmuştuk ama bu konuyu daha ayrıntılı ele alalım isterseniz önümüzdeki aylarda!” dedi ve elini uzattı sosyal bilimciye. Vedalaşma vakti gelmişti. Cern ekibinin deneylerine katılmak için yola çıkacaktı genç adam. Tokalaştılar; sosyal bilimci, sağ kolunu genç adamın sol omzuna koydu; uğurladı kapıdan. Omuzunda hafif bir dokunuştan doğmuş yoğun bir güven yükü hissetti delikanlı çıkarken. Bu, fizikle ölçülecek bir şey değildi. Sosyal bilimci, hazırladığı sözlüğün son düzeltilerini yayınevine göndermek üzere bilgisayarına döndü.